УДК 336.67:65.011

Лошакова С.Є.
старший викладач кафедри
економічного аналізу та
облікуНТУ «ХПІ»

Левчук О.М.
старший викладач кафедри
фінансів,обліку і аудиту
Харківського економіко-
правового університету

ВИЗНАЧЕННЯ ФАКТОРІВ РИЗИКУ ПРИ ВПРОВАДЖЕННІ ІННОВАЦІЙ ПРОМИСЛОВИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ

В сучасних умовах для розвитку національної економіки особливого значення набуває активізація інноваційної діяльності промислових підприємств, яка сприяє їх сталому розвитку та ефективності діяльності. Теорія і практика успішного соціально-економічного розвитку розвинених країн свідчать, що його основу становлять інновації і інноваційна діяльність. Все більше сучасні успішні інновації створюються не в закритих корпоративних структурах, а стають результатом широкої коопераційної взаємодії фірм, університетів, державних структур, споживачів, фінансових організацій, які можуть і конкурувати між собою, але всі вони взаємодіють заради інноваційної вигоди.Великі корпорації виступають в якості «хабів», навколо яких формуються мережі, що складаються з середніх і малих інноваційних фірм [1].Слід зазначити,що здійснення інноваційної діяльності характеризується підвищеним ризиком, який є стримуючим чинником для реалізації промисловими підприємствами свого інноваційного потенціалу. При відмові від інновацій виникає ризик невикористаних можливостей, що також негативно позначається на економічних показниках діяльності підприємств. Це зумовлює потребу у впровадженні в інноваційну діяльність промислових підприємств підходів щодо визначення факторів ризику.

Інноваційна діяльність передбачає проведення комплексу робіт, який складається з наукових і маркетингових досліджень,

бізнес-аналізу, розробки й обґрунтування інноваційного проекту; розробки, проектування і виготовлення інновацій; лабораторних, польових і ринкових випробувань; просування інновацій на товарний ринок.

Причому, щоб інновація мала успіх, вона повинна мати три основні взаємопов'язані властивості: новизну; технічну спроможність і економічну доцільність її розробки, виготовлення й збуту; корисність для споживачів. Тобто, крім новизни, інновація повинна відповідати запитам споживачів і приносити прибуток та/абозабезпечувати корисність як її розробнику, так і виробнику-усім суб'єктам інноваційного процесу. Іноді, якщо це стосується принципово нових інновацій, що базуються на результатах фундаментальних досліджень, запити споживачів цілеспрямовано формують, розробляючи та впроваджуючи програму просування інновацій на ринок.

Дослідження доводять, що ситуація ризику якісно відрізняється від ситуації невизначеності. При ситуації невизначеності вірогідність настання результатів рішень або подій у принципі є невизначеною. Отже, ситуація ризику є різновидом ситуації невизначеності, оскільки в ній настання подій вірогідне і може бути визначене.Ризик – це можливість позитивного (шанс) або негативного (збиток) відхилення в процесі діяльності від очікуваних або планованих значень [2].

По своїй природі ризик ділять на три види:1) у розпорядженні суб'єкта, що робить вибір з декількох альтернатив, є об'єктивна вірогідність отримання передбачуваного результату, 2) вірогідність настання очікуваного результату може бути одержана тільки на основі суб'єктивних оцінок, тобто суб'єкт має справу з суб'єктивною вірогідністю, 3) суб'єкт в процесі вибору і реалізації альтернативи має в розпорядженні як об'єктивну, так і суб'єктивну вірогідність[3].

Прийняття інноваційного ризику означає можливість появи негативних наслідків, яку потрібно враховувати і за необхідності мінімізувати.

З метою обґрунтування управлінських рішень в ризикових ситуаціях необхідно ідентифікувати як самі ризики, так і їх різновиди. Інноваційний ризик можна поділяти на різновиди, залежно від комбінації впливу різних факторів, притаманних конкретній ринковій ситуації. Пропонується розглядати вплив

факторів ризику для промислового підприємства, поділяючи їх на дві групи: зовнішні та внутрішні.

Визначимо можливі різновиди інноваційного ризику, спричинені зовнішніми факторами як найважливішими, але некерованими з боку промислового підприємства (табл. 1).

Таблиця 1.

Можливі різновиди інноваційного ризику, спричинені зовнішніми факторами

Група факторів ризику	Різновид інноваційного ризику
Законодавчі	зміни в законодавстві та в нормативній базі
	поява нових стандартів та нормативів
	зміни та прийняття нових вимог
Ринкові	несвоєчасний вихід на ринок
	невірний вибір ринку
	неготовність ринку до нового товару
	неприйняття інновації споживачами
	неприйняття інновації іншими суб'єктами ринку
	поява товарів-конкурентів з більш високими технічними показниками
	поява товарів-конкурентів з більш високими економічними показниками
	поява товарів-конкурентів за нижчою ціною
	поява товарів-субститутів
	поява інноваційних товарів, які задовольняють ті ж потреби
Економічні	інфляційний
	дефіцит ресурсів та сировини в регіоні/країні
	зростання цін на ресурси та сировину
	поява нових матеріалів
	економічний/фінансовий стан підприємства
	економічний стан підприємств-замовників інноваційної продукції
	розрив контрактів з постачальниками
	зростання мінімальної заробітної платні
	збільшення собівартості товару
	коливання курсу валют

	відмова в залученні кредитних коштів
	неможливість державної підтримки інноваційної діяльності
	збільшення країнного ризику для інвесторів
Технологічні	поява кращих інновацій, ніж інновація даного підприємства
	непотрібність інновації через технологічний прорив
	поява більш прогресивних технологій виготовлення інновації
	поява більш економічних технологій виготовлення інновації
Промислові	неможливість реалізації задуму через відсутність відповідної промислової бази в регіоні/ країні
	зміни в стратегічних пріоритетах розвитку промисловості
	звертання виробництва за обраним промисловим напрямком
Демографічні	відсутність кадрів відповідної кваліфікації для впровадження інновації
	професійні захворювання робітників через інновацію
Екологічні	забруднення навколишнього середовища через інноваційну діяльність промислового підприємства
	забруднення навколишнього середовища через утилізацію інноваційних товарів
	забруднення навколишнього середовища через споживання інноваційних товарів
Соціальні	непередбачуваність формування і розвитку соціальної сфери
	непотрібність інновації через суспільні протести / акції
	неприйняття інновації соціальним середовищем
Політичні	прийняття нових рішень органами влади
	прийняття нових державних політичних програм
	політичні зміни в країні (революція, криза тощо)
	вплив політичних рішень на використання інновацій
Форс- мажорні	природні катастрофи

	катастрофи та аварії техногенного характеру
	економічні непередбачувані зміни

Наведені в табл. 2 можливі різновиди інноваційного ризику, спричинені внутрішніми факторами, можуть впливати на діяльність підприємства як окремо, так і комплексно, як незалежно, так і взаємопов'язано.

Таблиця 2.

Можливі різновиди інноваційного ризику, спричинені внутрішніми факторами

Група факторівризику	Різновид інноваційного ризику
1. Ресурсні	
фінансовий	відсутність вільних коштів
	неможливість вивільнення коштів
	неможливість залучення кредитних коштів
	несвоєчасне отримання фінансових ресурсів
кадровий	відсутність (недостатність) кваліфікованих кадрів
	невідповідність ступеня підготовки кадрів характеру інновації
	відсутність системи перепідготовки кадрів
	психологічний клімат і характер мотивації персоналу до інноваційної діяльності
виробничий	невідповідність основних фондів характеру інновації
	ступінь відповідності виробничоїпотужності характеру інновації
	неможливість реалізації задуму через невідповідність потенціала підприємства
сировинний	відсутність відповідної сировини
	висока ціна на матеріали та сировину
	недотримання вимог щодо зберігання матеріалів
	невідповідність якості матеріалів щодо вимог проектної документації
2. Структурні	
стратегічні	невідповідність обраної стратегії потенціалу підприємства, меті та місії

	невідповідність обраної стратегії зовнішнім умовам господарювання
інформаційні	невідповідність інформаційного забезпечення потребам інноваційного проекту
	недостатність інформації про перспективи інновації
	недостатність інформації для впровадження інновації
	помилки в пошуку джерел інформації
	помилки в інструментах та методах обробки інформації
організаційні	низький ступінь гнучкості і адаптації до змін за умов виробництва інновації
	невідповідність управлінської структури підприємства характеру інновації
	невідповідність організації виробничому процесу
	недотримання технологічного процесу
	неправильний вибір постачальників
маркетингові	помилки в комплексі маркетингу
	невірно обрані цінностні показники нового товару
	помилки в обраних сегментах ринку
	невідповідність програми просування інновації на ринок
	невідповідність стану робіт з підвищення якості товарів
	невідповідність рівня організації досліджень
	невідповідність стану роботи з контрагентами
	невідповідність цінової політики очікуванням споживачів
	невідповідність видів каналів збуту та дистрибуції
	помилки в рекламі, рекламних носіях
	помилки в маркетингових комунікаціях
технічні	невідповідність характеру НДДКР на промисловому підприємстві
	невідповідність стану впровадження нової техніки встановленим вимогам
	ступінь диверсифікації виробництва, збуту
	неможливість досягнення технічних показників
технологічні	недотримання технологічного процесу

	зміна технологій
	неможливість швидкого переходу на новітні технології

Різноманітність ризиків залежить від особливостей виробничої діяльності підприємств, і перелік буде різним для кожного конкретного промислового підприємства. Слід зазначити, що цей перелік внутрішніх факторів може дуже суттєво змінюватися від певної ринкової ситуації.

Визначення цих факторів ризику на основі зібраної інформації про попередні інноваційні проекти промислового підприємства дадуть можливість більш обгрунтовано підходити до врахування впливу внутрішніх факторів на впровадження інновацій.Внутрішні ризики можуть бути враховані й мінімізовані або ліквідовані самим підприємством.

Формування бази даних зовнішніх та внутрішніх ризиків, визначення та прогнозування ризиків дадуть змогу промисловому підприємству правильно обрати інноваційну стратегію при розробці та впровадженні інновацій, визначити рівень припустимого ризику та перелік можливих заходів щодо його оптимізації.

Проведення якісної та кількісної оцінки ризиків, їх аналіз та прогнозування, розробка заходів з оптимізації інноваційних ризиків будуть сприяти здійсненню більш ефективного прийняття рішення про розробку та реалізацію інноваційного проекту.

Застосування в практичній діяльностіпромислових підприємств підходів щодо визначення факторів ризику при впровадженні інновацій промисловими підприємствамидозволять виключити повністюабомінімізувати втрати від настання ризикових ситуацій.

Література:

1.Chesbrough, H., Vanhaverbeke, W., West J. OpenInnovation. Researching a NewParadigm, OxfordUniversityPress, 2006.

2.Глущенко В. В. Управление рисками. Страхование. / В. В. Глущенко. – Железнодорожный : ТОО НПЦ «Крылья». – 1999. – 336 с.

3.Грабова П. Р. Ризики в сучасному бізнесі. – М.: Аланс, 1994. – 240 с.